

ความคิดรวบยอดในเด็ก

ประภัสสร กระทบ

ความคิดรวบยอด (concept) คือ ความคิดขั้นสรุปที่เกิดจากการเข้าใจลักษณะที่เป็นส่วนรวมของสิ่งต่างๆ และในขณะที่เดียวกันก็รู้ถึงความแตกต่างที่เกิดขึ้นในของสิ่งเดียวกันนั้น เช่น เข้าใจในลักษณะรวมๆ ว่า แมวไม่ว่าจะเป็นแมวไทย แมวเปอร์เซียหรือแมวอะไรก็ตามก็จะมีลักษณะโดยทั่วไปเป็นสัตว์สี่ขา หน้าตาน่าเอ็นดู ร้องเหมียวๆ เหมือนกัน ในขณะที่เดียวกันก็รู้ว่า ถ้าเป็นแมวไทยก็จะมีลักษณะตัวยาว ขนแบบตัวสีหม้อใหม่หรือสีสวาดและทาสีฟ้า ส่วนแมวเปอร์เซียนี้เป็นแมวตัวโตเนื่องจากขนฟองฟูมาก เหล่านี้เป็นต้น

ในเด็กยังเล็กเท่าไรการที่เด็กเรียกสิ่งของต่างๆ ได้ถูกต้องนั้น บางครั้งเราไม่แน่ใจว่าเด็กมีความคิดรวบยอดในสิ่งนั้นๆ แน่แน่นอนหรือเปล่า เนื่องจากพัฒนาการของความคิด

รวบยอดนั้นเป็นไปอย่างช้าๆ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ อาทิ

๑. สภาพของอวัยวะสัมผัสและประสาทสัมผัสทั้งหลาย
๒. สติปัญญา
๓. โอกาสที่จะเรียนรู้
๔. ประเภทของประสบการณ์
๕. การแนะนำเพื่อให้เกิดความคิดรวบ

ยอด

๖. ชนิดของสื่อมวลชน
๗. เพศ
๘. บุคลิกภาพ

สภาพของอวัยวะสัมผัสและประสาทสัมผัสทั้งหลาย

การที่เราจะเกิดความคิดรวบยอดในเรื่องใดก็ตาม เราจะต้องมีการรับรู้ ซึ่งการรับรู้

จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยประสาทสัมผัส จึงถือเป็นปัจจัยอันแรกที่มีความสำคัญเพราะถ้าประสาทสัมผัสอันใดอันหนึ่งเสีย ไปก็เท่ากับว่าความคิดรวมยอดที่เกิดขึ้นก็ไม่เที่ยงตรงหนักแน่นเท่าที่ควร ยกตัวอย่างเช่นเรื่อง ทาบอคคล้ำข้าง นั้นเอง

สติปัญญา

แน่นอนว่าการที่เด็กจะเกิดความคิดรวมยอดในเรื่องใดอย่างใบนั้นขึ้นอยู่กับสติปัญญาของเด็กเองด้วย พบว่าเด็กที่สติปัญญาดีมักเกิดความคิดรวมยอดได้รวดเร็ว แม่นยำตั้งแต่อายุน้อย และมีกิจจำได้ดีเป็นเวลานาน

โอกาสที่จะเรียนรู้

เมื่อประสาทสัมผัสพร้อมแล้ว สติปัญญาก็ดี แต่ถ้าไม่มีโอกาสที่จะเรียนรู้ คือสภาพแวดล้อมไม่อำนวย บุคคลที่อยู่ใกล้ชิดไม่สอน บอก แนะนำ ก็แน่นอนว่า ความคิดรวมยอดก็จะถูกจำกัดไป สำหรับเด็กคนนั้น และจะยังผลเป็นการสะกັตกันในเรื่องการเรียนรู้ ความคิดแบบต่างๆ ในวัยต่อๆ ไปอีกด้วย

ประเภทของประสบการณ์

เด็กจะเกิดความคิดรวมยอดจากประสบการณ์ที่เขาได้รับ ดังนั้นถ้าผู้ใหญ่จัดประสบ

การที่ได้ดี ถูกต้อง นำสัมผัสให้กับเด็ก ความคิดรวมยอดที่เกิดขึ้นก็จะเป็นไปในทางที่ดี แต่ถ้าเป็นประสบการณ์ที่ไม่ดี แน่แน่นอนว่า ความคิดรวมยอดของเด็กในเรื่องนั้นก็จะไปในทางที่ไม่ดีคือ เกิดความผิดพลาด ไม่ถูกต้อง และเด็กก็จะจำสิ่งผิดๆ นั้นไปจนโตยากจะแก้ไข ซึ่งที่มาของประสบการณ์ที่ไม่ถูกต้อง จะทำให้เด็กเกิดความคิดรวมยอดในทางที่ไม่ถูกต้องได้แก่

- ก. การบอกเล่าจากผู้ใหญ่ที่ไม่ถูกต้อง
- ข. ความเชื่อถือโชคลางในผู้ใหญ่
- ค. การที่เด็กมีประสบการณ์เดิมๆ
- ง. การที่เด็กเชื่อว่าผู้ใหญ่ต้องถูกเสมอ
- จ. การที่เด็กใช้เหตุผลไม่ถูกต้อง
- ฉ. การที่เด็กเชื่อตามมโนภาพที่ตนสร้างขึ้น
- ช. การที่เด็กไม่เข้าใจคำพูด หรือความหมายของสิ่งต่างๆ แล้วคิดเอาเองว่าน่าจะเป็นเช่นนั้นเช่นนั้น โดยไม่สอบถาม และผู้ใหญ่ไม่ช่วยเหลือ

การแนะนำเพื่อให้เกิดความคิดรวมยอด

บุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กได้แก่ พ่อ แม่ พี่เลี้ยงเด็ก และครู ต่างก็มีความสำคัญในการที่จะแนะนำให้เด็กเกิดความคิดรวมยอด

- พ่อแม่ที่รักลูก เอาใจใส่ ดูแล หากเวลาว่างพูดคุย ซักถามเด็ก จะทำให้เด็กเกิดความศรัทธามียอดไปในทางที่ดี และมากมาย นอกจากพูดคุยซักถาม ควรได้มีกรไปพักผ่อน ตามที่ต่าง ๆ ร่วมกัน ชิวชิว แนะนำให้แก่งูกก็ยงเป็นผลดีมากชน

- พี่เลี้ยงเด็กที่รักเด็กก็จะช่วยได้บ้าง แต่เนื่องจากความรู้ ความเข้าใจจำกัดจึงควรควบคุมดูแล อย่าปล่อยเด็กให้อยู่กับคนเลี้ยงตลอดเวลา เพราะในระยะเริ่มต้นคนเลี้ยงเด็กจะมีอิทธิพลต่อเด็กมาก อยู่ใกล้ใครเด็กก็จะเอาแบบอย่างคนนั้นจึงควรระวัง ยิ่งถ้าได้คนเลี้ยงเด็กที่ไม่ดี เด็กที่ฉลาดอาจจะพลาดไม่กล้าแสดงออก หรือกลัวไม่ฉลาดไปได้ และจะมี ความศรัทธามียอดไปในทางไม่ดีด้วย

- ครู ถือเป็นผู้สำคัญมากคนหนึ่ง โดยจะเป็นผู้ถ่ายทอดความศรัทธามียอดในเรื่องต่าง ๆ ให้แก่เด็กโดยตรง คือใช้วิธีสั่งสอนอบรมอย่างมีระบบ ดังนั้นถ้าครูที่ดีพร้อม ความรู้ ประสบการณ์ดี เด็กก็โชคดี แต่ถ้าตรงกันข้าม เด็กจะได้รับ ในสิ่งที่ไม่ถูกต้องไม่สมควร ถือเป็นการทำลายมากกว่าเป็นการสร้างสรรค์

ชนิดของสื่อมวลชน

ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หนังสือ

สื่อต่าง ๆ ฯลฯ ล้วนมีอิทธิพลต่อความศรัทธามียอดของเด็กทั้งสิ้น แต่สื่อมวลชนบางครั้งก็ขาดความรับผิดชอบในการที่จะเสนอแต่ในสิ่งที่ดีงาม กลับให้ในสิ่งที่ไม่สมควรไม่มีสาระ และให้ไปทางที่ไม่สร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ แม้แต่แจ้งว่าเป็นรายการ หรือนิตยสารสำหรับเด็กแล้วก็ตามที่ ลองครายการโทรทัศน์ หรือหนังสือการ์ตูนในท้องตลาดปัจจุบัน ก็จะมีสิ่งที่ไม่ดีปนได้พูดไปแล้วนั้นปรากฏเสมอ ๆ ดังนั้นจึงเห็นสมควรว่า พ่อแม่ และครูจะได้เอาใจใส่ สอดส่องและชี้แนะในการที่จะเลือกสื่อมวลชนที่ดี และที่จะเพิ่มพูนความศรัทธามียอดไปในทางที่ถูกต้องด้วย

เพศ

เด็กหญิง และชายในครอบครัวไทย มักจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน ตั้งแต่เล็ก ๆ ดังนั้นการเกิดความศรัทธามียอดในเรื่องเดียวกันบางครั้งก็แตกต่างกันไป เช่นเด็กชายมักจะได้รับการเปิดโอกาสในเรื่องการไปนอกบ้าน มีคำถามมากกว่าเด็กหญิง ซึ่งบางครั้งต้องอยู่ใกล้แม่ ๆ บางทีก็อารมณ์ไม่ค่อยดีก็อาจจะกลายเป็นการสกัดกั้นการที่เด็กจะเกิดความศรัทธามียอดไปได้ แต่โดยส่วนรวมถ้าครอบครัวที่พ่อแม่ให้ความอบอุ่นกับลูกอย่างเพียงพอ เพศของเด็กก็ไม่เป็นปัจจัยที่จะทำ

ให้เกิดความแตกต่างในเรื่องความคิดรวบยอด แต่ถ้าครอบครัวที่เป็นลักษณะเผด็จการ หรือปล่อยตามสบายจะเห็นได้ชัด

บุคลิกภาพ

ขึ้นอยู่กับครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว บรรยากาศในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว จะก่อให้เกิดแบบแผนของบุคลิกภาพในเด็ก ถ้าเด็กเป็นที่รักไว้วางใจเอาใจใส่เพียงพอ เด็กก็จะได้รับและเกิดความคิดรวบยอดไปในทางที่ดี แต่ถ้าตรงกันข้ามครอบครัวทำให้เด็กกลายเป็นคนที่มีบุคลิกภาพเป็นเด็กที่มีปัญหา ก็จะโยนไปถึงเรื่องของการที่ยอมรับ หรือมองสิ่งต่าง ๆ และการสร้างความคิดรวบยอดไปในทางที่ไม่ถูกต้องได้

ในเรื่องของความคิดรวบยอดนี้ พบว่า บางอย่างก็เกิดง่าย และบางอย่างก็เกิดได้ยาก ซึ่งทั้งนี้แล้วแต่ชนิด และคุณสมบัติของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ผลจากการที่ได้มีการศึกษาทดลองโดยนักจิตวิทยาหลายท่านพบว่า ความคิดรวบยอดที่เกิดง่ายที่สุดก็คือ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับรูปธรรม ได้แก่วัตถุต่าง ๆ รูปปร่างต่าง ๆ และสี เพราะเป็นสิ่งที่เห็นได้สัมผัสได้ในทางตรง ส่วนความคิดรวบยอดที่เกิดได้ยากมากที่สุดคือ เรื่องของนามธรรม ซึ่งต้องอาศัยกิจกรรมชั้นสูงของสมอง

การที่เราได้รู้เรื่องเกี่ยวกับความคิดรวบยอดนี้จะให้ประโยชน์แก่เด็ก โดยการที่ การเกิดความคิดรวบยอดเป็นขบวนการที่ยาก และต้องอาศัยเวลา แต่เมื่อเด็กสามารถที่จะพัฒนาความคิดรวบยอดได้อย่างแน่นอน มันคงแล้ว เขาก็จะเข้าใจสิ่งต่าง ๆ สถานการณ์ต่าง ๆ ในโลก ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

ก. มีความสามารถที่จะเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ

ข. เข้าใจความหมายของสิ่งต่าง ๆ ตามที่เป็นจริง

ค. มีความสามารถเข้าใจเหตุผลในเรื่องต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ ในเรื่องของความคิดรวบยอดเป็นเรื่องสำคัญเป็นขั้น ไต่ขั้นแรก ของการที่เด็กจะได้เริ่มใช้ความคิด ดังนั้นควรจะต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ ทั้งทางตรง และทางอ้อมในเรื่องต่าง ๆ ที่ละเอียดละน้อยให้เหมาะสมกับวัย พัฒนาการทางความคิดรวบยอดในเด็กก็จะเกิดขึ้น เป็นขั้นตอนจากง่ายไปหายาก จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม เด็กก็จะเรียนรู้ในขั้นต่อ ๆ ไปได้อย่างมีความสุข และจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แก้ปัญหาได้ ทำอะไรสมวัย และไม่ก่อให้เกิดปัญหาในสังคม ประเทศชาติก็จะมีประชากรที่ฉลาดและสร้างประโยชน์ให้แก่

ประชากรส่วนรวม

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างเกี่ยวกับความคิดรวมยอดในเด็ก ตั้งแต่เด็กเล็กคือ ๓-๔ ขวบ ไปจนถึงเด็กชั้นประถม ดังนั้นในเด็กเล็กยิ่งเล็กมากจะพูดว่า เป็นความคิดรวมยอดที่เดี่ยวนั้นไม่ได้ เพียงการจำที่ผู้ใหญ่พูดหรือการที่คิดแบบเด็ก ๆ ยังไม่ถึงว่าเป็น ความคิดรวมยอดอย่างแท้จริง ส่วนในวัยประถมก็จะให้เห็นถึงความแตกต่างในแต่ละชั้นปีและวัยรวมทั้งการเรียนรูที่เพิ่มขึ้น ก็เห็นเด็กมีพัฒนาการทางความคิดรวมยอดดีขึ้น

ข้อมูลเหล่านี้ ได้จากการที่ให้นักศึกษาทำรายงานในการศึกษาเด็กในวัยต่างๆ ของโรงเรียนใน ๔ จังหวัดภาคใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล

ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ และคำพูดของเด็ก
วัย ๓-๔ ขวบ

เด็กชายกำจร “ครูครับ แสงแดดตอนกลางวัน ร้อนกว่าแสงแดดตอนกลางคืนนะครับ”

เด็กหญิงเรือนขวัญ “คุณครูคะ เด็ก ๆ ทุกคนเกิดออกมาทางสะดือใช่ไหม คุณพ่อบอกว่าหนูเกิดออกมาทางสะดือคุณแม่”

เด็กชายอภิชาติ นั่งดูคุณพ่อซึ่งเป็นคนอ้วนลงพุงพูดว่า “พ่อท้องโตจัง

เลยใกล้จะเกิดน้องแล้วยังอะ”

เด็กชายอาวุธ “คุณแม่... คุณแม่เร็ว ๆ เข้า รีบไปดูเร็ว ๆ วิวของแม่ อ้อออกมา เป็นลูกวัวตัวเล็ก ๆ ตอนนั้นป่าแจ่มกำลังคูดู”

เด็กชายเอกนัย ถูกคุณแม่ตี เขาโกรธและพูดว่า “คอยดูนะพ่อกลับมา เอกจะบอกพ่อไม่ให้พุดกับแม่เลย”

เด็กชายภาณุ พุดกับครูขณะที่เล่นกับน้องไอ้อยู่ “คุณครูครับถ้าเบิ้ลโต น้องไอ้โต เบิ้ลจะแต่งงานกับน้องไอ้”

เด็กชายเอก “แม่จ๋า เอรกรักแม่ เอกเป็นแฟนแม่นะแม่นะ”

เด็กหญิงนิตา “แม่ขา นิตาไปเล่นไฟกับยายมาที่บ้านโน้น”

คุณแม่ “นิตา ถ้าใครตามอย่าบอกก่อนข้างจะตกใจ ว่าไปเล่นไฟนะลูก ตำรวจรู้เข้าจะจับยายเข้าห้องขัง”

วันต่อมา นิตา ไปกับยายอีก

นิตา “ไปเที่ยวกับยายซี ยายไปนั่งล้อมวงแล้วเล่นตีมด”

น้องเอ็ง “แวนคำสอบได้ที่เท่าไร”

แว่นดำ	“สอบได้ที่ ๑ จะ”	จน	“รักแม่ค่ะ”
น้องเอง	“ไม่เก่งเลยสอบได้ที่ ๑ ตัว	พี่	“ทำไมไม่รักคุณพ่อ”
	เดียว น้องได้ที่ ๑ สองตัว	จน	“ก็พ่อไม่ได้เกิดหนูนี่”
	เลย”	พี่	“น้องรู้ได้ไงนะ” (ซุกทั้ง
ครู	“หนูรักน้องใหม่คะ”		หน้า ๆ ว่าเก่ง)
น้องดาว	“ไม่รักค่ะ เขาเตะหนูเรื่อย	จน	“ก็พ่อเป็นผู้ชาย ก็ต้องเกิด
	เลย”		ผู้ชายสิ หนูเป็นผู้หญิงก็แม่
ครู	“อ้าว ทำไมล่ะคะ”		เกิดให้”
น้องดาว	“หนูก็หยิกเขาบ้าง เขาก็ร้อง		- ฯลฯ -
	ค่ะ”		
จับแฉง	“น้องเหมือนนายเลย ตรงที่		ความคิดรวมยอดของนักเรียน
	ปากไม่มีฟัน”		ชั้นประถม ๑-๒ ในเรื่องต่างๆ
เหมียว	“เหมียวรักพ่อมาก”	พ่อ :-	ตัวโต ทีเจ็บ คุเสียงดัง
แม่	“อ้าวไม่รักแม่เหรอ ทำไม	แม่ :-	ซึบ่น ชอบหยิก
	ล่ะ”	น้อง :-	ตัวเล็ก น่ารำคาญ
เหมียว	“พ่อไม่ตีเหมียวเลย”	คนดี :-	มีของต้องให้เพื่อน ไม่รังแก
หนึ่ง	“แม่ว่าวันหนูเป็นเด็กดี”		เพื่อน
พี่	“เอ๊ะ คียังไง”	คนเกร :-	คนดี ไม่เชื่อฟังแม่ คนไม่
หนึ่ง	“อ้าว ก็หนึ่งไม่ฉีรดที่นอน		มาโรงเรียน
	นะสิ”	คนอ่อนแอ :-	คนไม่สบาย ซึโรค
พี่	“หนูเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายนะ”	เหม็น :-	ไม่ชอบ ไม่หอม
จับ	“ผู้ชายสิ”	เพื่อน :-	เล่นกัน เกร
พี่	“เอ๊ะรู้ได้ไง”	ครู :-	เสียงดัง คุเก่ง ทีเจ็บ ให้การ
จับ	“ก็เค้านั่งกางเกงนี้ ผู้หญิงก็		บ้านมาก
	นั่งกระโปรงสิ”	บ้าน :-	สวย น่าอยู่ ชอบมากกว่า
พี่	“หนูรักใคร่มากที่สุด”		โรงเรียน

- ย่า :-** ใจดี ให้สตางค์ ชื่น
เด็ก :- ยังไม่โต ตะกละ พุดมาก
ทำงาน :- นำเบือ ไม่ชอบ ชี้เกียด
เล่น :- ชอบที่สุด สนุก อยากรเล่น
 ทั่ววัน
เจ็บ :- ร้องให้ แม่ตีเจ็บ
เรียนหนังสือ :- ครุก การบ้านมาก รูปสวย
 ว่างนอน
โกรธ :- โมโห เกลียด อยากร้อง
มีด :- กลัว สนุกดี ผีมา คลุมโปง
มือ :- เขียนหนังสือ หยิกเจ็บ
 เปือนต้องล้างบ่อย
 - ฯลฯ -
- เด็กดี :-** มาโรงเรียนทุกวัน หุงข้าว
 ทุกวัน ทำตามคำสั่ง
เด็กสะอาด :- ไม่ทิ้งขยะในห้องเรียน ไม่
 เป็นโรค ไม่เล่นสกปรก
โกหก :- เป็นเด็กไม่ดี ถูกพ่อตี คน
 อื่นเขารู้เขาจะแข่ง
อ้วน :- จะร้อนเร็ว ว่ายน้ำไม่ได้
 แข็งแรงน้อย ไม่สวย
ตำรวจ :- จับคนไม่ดี เงินเดือนมาก
 แข็งแรง
ทหาร :- เข้าป่า ต่อสู้เป็น กล้าหาญ
ผู้ชาย :- หนักแน่น รอบคอบ แข็งแรง
ผู้หญิง :- อ่อนแอ ร้องไห้เก่ง ซื่อจก
โรงเรียน :- ที่ๆ เราเรียนหนังสือ เรา
 อาศัยเรียน
- ครูใหญ่ :-** หัวหน้าโรงเรียน
ครู :- คนดีมากๆ สอนหนังสือ
ภารโรง :- คนกวาดขยะ คนทำความสะอาด
 สะอาดโรงเรียน
พ่อ :- หัวหน้าบ้าน คนที่หาข้าวให้
 เรากิน
แม่ :- ผู้ที่เย็บเสื้อผ้าให้ลูก คนที่เลี้ยง
 ลูกให้มันดี
หมอ :- ผู้ที่ฉีดยา กลัว ไม่ชอบ
 - ฯลฯ -

ความคิดรวบยอดของนักเรียนชั้นประถม ๓-๔

- เพื่อนที่ดี :-** ไม่ตีคนอื่น ไม่ขโมยของ
 เพื่อน
นักเรียนที่ดี :- ไม่พูดเสียงดังกับครู ไม่พูด
 โกหก
ครูที่ดี :- ขยันสอน ไม่ตีนักเรียน ขยัน
 มาโรงเรียน
พ่อ-แม่ :- รักเพราะให้เงิน
คนสวย :- ทาแป้ง พุดเพราะ อยู่บ้าน
คนชั่ว :- คำครู เป็นโจร ชอบฆ่าคน
คนดี :- ไม่คู้ ไหว้พระ ไม่รังแกคน
 อื่น เรียบร้อย